

ПРО ПІДХІД ДО ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ДІТЕЙ З ПОМІРНОЮ РОЗУМОВОЮ ВІДСТАЛІСТЮ

Khaidarova O.S. On the approach to the problem of the development of children with moderate mental retardation / O.S. Khaidarova // Actual problems of the correctional education : Ministry of Education and Science of Ukraine, National Pedagogical Drahomanov University, Kamyanets-Podilsky Ivan Ohyenko National University / edited by V.M. Synjov, O.V. Havrilov. – Edition VI. Issue 2.- Kamyanets-Podilsky: Medobory-2006, 2015.– P. 233–243

О. С. Хайдарова. Про підхід до проблеми розвитку дітей з помірною розумовою відсталістю. У статті розкриваються сучасні підходи до освітньо-реабілітаційного процесу навчання дітей з помірною розумовою відсталістю. Проблеми вивчення, навчання та виховання дітей з помірною розумовою відсталістю набувають все більшого значення. Успіх у навчанні дитини даної категорії, переважно, залежить від того, наскільки умови навчання та виховання відповідають її можливостям. Узагальнюючи дані проведених досліджень у психології та педагогіці, маємо можливість дати психолого-педагогічну характеристику дітям з помірною розумовою відсталістю, охарактеризувати різноманітність порушення пізнавальних процесів. Ми провели теоретичне дослідження праць вчених, педагогів та психологів до проблеми розвитку дітей з помірною розумовою відсталістю. Проаналізували роботи Л.С.Виготського, О.Р.Лурія, Т.А.Власової, Л.Рубінштейна, В.Ю.Карвяліса, М.С.Певзнер, Б.І.Пінського, Ж.І.Шиф, Г.М.Дульнєва, В.М.Синьова, Л.В.Занкова, Г.М.Мерсіянової, Г.В.Цикото, О.П.Хохліної та інших вчених, педагогів та психологів з даної проблеми. Таким чином, відмічено значення корекційної роботи, вказані принципи досягнення її ефективності, можливості формування пізнавальних інтересів учнів з помірною розумовою відсталістю, вказані необхідні умови формування особистості, висвітлюється створена система навчання і виховання таких учнів, виділені найважливіші напрямки педагогічної роботи. Визначені мета, завдання, складові та етапи комплексної реабілітації, запропоновані матеріали щодо її методичного забезпечення. Визначаються напрями педагогічного впливу, спрямованого на навчання, виховання, корекційну роботу, розвиток та сприяння соціально-побутовій адаптації дітей з помірною розумовою відсталістю. Охарактеризовано особливості дітей даної категорії, які

передбачають вивчення психофізичного розвитку учня, адаптацію навчальних програм до можливості дитини.

Теоретичне дослідження літератури та праць вчених, пелагогів та психологів дозволяє зробити висновок, що проблема розвитку дітей з помірною розумовою відсталістю є недостатньо вивченою. Дослідження і публікації з даної теми вказують на психофізичні порушення у дітей з помірною розумовою відсталістю, надають шляхи розв'язання данної проблеми, визначають підходи до корекційно-розвивального процесу таких дітей.

Ключові слова: діти з помірною розумовою відсталістю, корекційна робота, навчання, розвиток, пізнавальна діяльність.

О.С. Хайдарова. Про подход к проблеме развития детей с умеренной умственной отсталостью. В статье раскрываются современные подходы к образовательно-реабилитационному процессу обучения детей с умеренной умственной отсталостью. Проблемы изучения, обучения и воспитания детей с умеренной умственной отсталостью приобретают все большее значение. Успех в обучении ребенка данной категории, в основном, зависит от того, насколько условия обучения и воспитания соответствуют ее возможностям. Обобщая данные проведенных исследований в психологии и педагогике, имеем возможность дать психолого-педагогическую характеристику детям с умеренной умственной отсталостью, охарактеризовать разнообразие нарушения познавательных процессов. Мы провели теоретическое исследование работ ученых, педагогов и психологов к проблеме развития детей с умеренной умственной отсталостью. Проанализировали работы Л.С.Выготского, О.Р.Лурия, Т.А.Власовой, Л.Рубинштейна, В.Ю.Карвялиса, М.С.Певзнер, Б.И.Пинского, Ж.И.Шиф, Г.Н.Дульнева, В.М.Синёва, Л.В.Занкова, Г.М.Мерсияновой, Г.В.Цикото, О.П.Хохлиной и других ученых, педагогов и психологов по данной проблеме. Так, отмечено значение коррекционной работы, указанные принципы достижения ее эффективности, возможности формирования познавательных интересов учащихся с умеренной умственной отсталостью, указаны необходимые условия формирования личности, освещается система обучения и воспитания таких учащихся, выделены важнейшие направления педагогической работы. Определены цель, задачи, составляющие и этапы комплексной реабилитации, предложены материалы для ее методического обеспечения. Определяются направления педагогического воздействия, направленного на обучение, воспитание, коррекционную работу, развитие и содействие социально-бытовой адаптации детей с умеренной умственной отсталостью. Охарактеризованы особенности детей данной категории, которые предусматривают изучение психофизического

розвитку ученика, адаптацію учебных програм к возможности ребенка.

Теоретическое исследование литературы и трудов ученых, педогогов и психологов позволяет сделать вывод, что проблема развития детей с умеренной умственной отсталостью является недостаточно изученной. Исследования и публикации по данной теме указывают на психофизические нарушения у детей с умеренной умственной отсталостью, предоставляют пути решения данной проблемы, определяют подходы к коррекционно-развивающему процессу детей.

Ключевые слова: дети с умеренной умственной отсталостью, коррекционная работа, обучение, развитие, познавательная деятельность.

Реформування освіти в Україні є однією з найважливіших проблем сьогодення. Її розв'язання передбачає, щонайменше, підвищення ефективності освітнього процесу в школі, важливе місце в якому відводиться підготовці учнів до самостійної трудової діяльності в сучасних соціально-економічних умовах.

Одним з основних завдань сучасної школи є реалізація потенційних можливостей кожної дитини. Успіх дитини у навчанні переважно залежить від того, наскільки умови навчання та виховання відповідають її можливостям. Ще більшою мірою це стосується вихованців спеціальних загальноосвітніх закладів, зокрема, розумово відсталих учнів, які характеризуються обмеженими адаптаційними та інтеграційними можливостями.

Сучасні підходи, визначені основними законодавчими актами, наголошують, що всі діти можуть отримати відповідну їх можливостям освіту. Категорія дітей з помірними порушеннями інтелекту являє собою різномірну групу . Всі вони мають загальні риси, головною з яких є психофізичний дефект, обумовлений важкими органічними порушеннями центральної нервової системи. При вираженому, глибокому інтелектуальному порушенні вражені як кора великих півкуль головного мозку, так і нижчерозташовані утворення.

Проблеми вивчення, виховання і навчання осіб з помірними інтелектуальними порушеннями набувають все більшого значення.

Мета статті полягає в теоретичному дослідженні праць вчених, педагогів та психологів, які працювали над проблемами розвитку дітей з помірною розумовою відсталістю.

Існують різні погляди вчених з питань навчання та корекції таких осіб.

Загальні тенденції психосоціального розвитку дитини представлені в працях Л.С. Виготського, що виступають як методологічні орієнтири і в даний час. На проблеми розвитку дітей з розумовою відсталістю, в

першу чергу, звернули увагу фізіологи й нейрофізіологи П.К. Анохін, О.Р. Лурія, І.П. Павлов, І.М. Сеченов, О.А. Ухтомський та інші. Пізнавальні процеси у розумово відсталих дітей досліджували психологи Б.І. Айзенберг, І.Л. Баскакова, Н.П. Вайзман, Л.С. Виготський, Д.С. Гуровець, С.В. Лієпінь, Н.С. Осипова, М.С. Певзнер, Л.І. Переслені, С.А. Сагдулаєв, У.В. Ульєнкова та інші, які вказували на порушення, але в той же час виявили можливості для їх корекції.

Запропоновані вченими Л.Виготським, Г.Костюк, О.Леонтєєвим, С.Максименко, Л.Рубінштейном, О.А.Конопкіним, О.К.Осинським, В.І.Слободчиковим, В.О.Татенко та ін.. в спеціальній педагогіці підходи до навчання дітей з помірною розумовою відсталістю базуються в якості методологічної основи на психологічну теорію діяльності, положення про єдність емоційно-потребової та пізнавальної сфер особистості; принцип активності суб'єкта у процесі діяльності та спілкування.

Досліджуючи праці Т.А.Власової, Л.С.Виготського, В.Ю.Карвяліса, М.С.Певзнер, В.Г.Петрової, Б.І.Пінського, Ж.І.Шиф, М.І.Кпарр, F.N.Watts та ін., ми можемо звернути увагу на підходи до корекційно-розвивального процесу дітей з помірною розумовою відсталістю. Так, незважаючи на те, що в дітей з особливими освітніми потребами спотворені механізми спілкування (мова, словниковий запас, просторовий компонент тощо), емоційно-вольова сфера, в цілому, залишається більш збереженою, ніж інтелектуальна, а відтак і розвиток особистості для успішного спілкування в соціальному середовищі є одним з ймовірних шляхів корекції.

Ефективність корекційної роботи залежить від дотримання її принципів, основу яких було закладено працями в галузі дефектології Л.С.Виготського, а також його послідовників (Л.В.Занков, І.М.Соловйов, Г.М.Дульнєв, Ж.І.Шиф, В.І.Лубовський, В.М.Синьов, Н.М.Стадненко та ін..).

Можливості формування пізнавальних інтересів учнів спеціальної загальноосвітньої школи досліджувала Н.Г.Морозова і виділила в цьому процесі чотири етапи: на першому з них інтерес тісно пов'язаний з формами роботи, а не зі змістом; на другому етапі виникає інтерес до процесу засвоєння певних пізнавальних навичок, який залежить від емоційності та жвавості пояснення. Зміст, поряд з формами та процесом пізнання, починає цікавити учнів на третьому етапі. На останньому етапі формування пізнавальної активності провідна роль належить розумовому пошуку.

У дослідженнях І.Л.Баскакової, С.В.Лієпінь, Л.І.Переслені та інших виявлено, що учні даної категорії мають суттєві відхилення у розвитку уваги. Багато з них не можуть концентрувати свою увагу на чомусь, вони відволікаються, переключаючись на інші об'єкти. Л.В.Занков, О.Р.Лурія, М.С.Певзнер та інші вчені вважають, що

порушення уваги є одним з найхарактерніших симптомів розумової відсталості.

В.А.Мижеріков зазначав, що необхідною умовою формування особистості, є взаємодія суб'єктів, в якому відбувається обмін раціональною та емоційною інформацією, діяльністю, досвідом, уміннями, навичками. Більшою мірою це може бути створено за рахунок соціально-трудової адаптації дітей з помірною розумовою відсталістю.

Виходячи з особливостей розвитку розумово відсталих дітей шкільного віку, а також фундаментальних психолого-педагогічних досліджень становлення їх трудової та конструктивної діяльності, вітчизняними дефектологами створена система навчання і виховання учнів з помірною розумовою відсталістю шкільного віку (Г.С.Гоголева, А.Р.Маллер, Г.В.Цикото, Л.М.Шипіціна та ін.). Суттєвою стороною навчання і виховання дітей цієї категорії є їх підготовка до праці та подальшої трудової діяльності. Крім професійних вмінь, для соціалізації дітей з помірною розумовою відсталістю важливим є навчання й іншим функціональним вмінням, що передбачає розвиток соціально-побутових навичок в умовах дому і поза ним, а також розвиток функціональних навчальних навичок.

Так, О.П.Хохліна, зважаючи на виявлені особливості та можливості розвитку осіб з помірною розумовою відсталістю, враховуючи результати існуючих педагогічних досліджень з даної проблеми, виділяє найважливіші напрямки педагогічної роботи з цими дітьми. Визначенні напрямки роботи мають покладатися в спеціальну розробку змістового, методичного та організаційного її забезпечення. Проведення такої роботи, як відмічалось, уможлиблює певний розвиток обмеженого потенціалу дітей з помірною розумовою відсталістю, розширення кола знань для орієнтування в найближчому оточенні, самообслуговування та елементарної трудової діяльності.

В сучасний час над психологічним супровідом корекційно-реабілітаційного навчання дітей шкільного віку з помірною розумовою відсталістю працювала О.І.Мякушко. Вона зазначала, що, виходячи з пріоритету соціальної реабілітації, найважливішим для подальшої соціалізації дітей з помірною розумовою відсталістю визнається максимальне оволодіння ними навичками самообслуговування та вміннями орієнтуватися в навколишньому світі самостійно (наскільки це можливо).

Разом з тим, перевірка результативності та якості засвоєння учнями цієї категорії базових уявлень виявила, що суттєвими аспектами їх труднощів в оволодінні є: інформаційний аспект (тобто, обмежена можливість учнів у засвоєнні обсягу навчальної інформації) та недостатній рівень розвитку у дітей психічних дій та операцій (необхідних для оперування обсягом засвоєної навчальної інформації). Враховуючи виявлену дефіцитарність у сприйманні та інтеграції

навчальної інформації, це утруднює чи унеможлиблює самостійне опрацювання програмового матеріалу дітьми з помірною розумовою відсталістю.

В.М.Синьов працював над психологічним обґрунтуванням проблеми корекційної роботи з розумово відсталими дітьми. Він зазначав, що діти з помірною розумовою відсталістю спроможні засвоювати деякі елементарні навички практичної та розумової діяльності, тому вони можуть оволодівати окремими нескладними (механічними) видами фізичної праці й навіть елементами грамоти. Він приділяв увагу корекції інтелектуальних порушень учнів спеціальних загальноосвітніх шкіл.

Найбільша увага у психолого-педагогічній літературі приділяється найчисельнішій категорії розумово відсталих осіб – дітям з легкою розумовою відсталістю. На сьогодні, зміни в контингенті спеціальної школи, зростання чисельності учнів з помірною розумовою відсталістю поставили серйозні питання щодо педагогічної роботи, підсилення корекційної спрямованості навчальної діяльності з дітьми, що мають помірну розумову відсталість, розробки навчального змісту, здійснення відповідного оцінювання знань з урахуванням їхніх особливостей тощо.

Як свідчить вивчення даної проблеми, вона має розв'язуватися у плані психолого-педагогічних аспектів виховання, розвитку та сприяння соціально-побутовій адаптації зазначеної категорії осіб. Найважливішим завданням вчених, педагогів та психологів є розробка адекватного можливостям дітей змістового, методичного та організаційного забезпечення такої роботи.

Проводячи теоретичне дослідження спеціальної літератури, в його основу було покладено аналіз праць з проблеми розвитку дітей з особливими освітніми потребами Г.С.Гоголевої, А.Р.Маллер, Г.В.Цикото, Л.М.Шипіціної, О.П.Хохліної, В.М.Синьова, Л.Виготського та ін., а також психолого-педагогічних праць, присвячених вивченню розумово відсталих дітей в цілому та, зокрема, дітей з помірною розумовою відсталістю.

Вже зазначалось, що необхідною умовою визначення основних напрямків роботи з дітьми є врахування особливостей їх розвитку. Результати узагальнених даних проведених досліджень у психології та педагогіці дають можливість дати психолого-педагогічну характеристику особам з помірною розумовою відсталістю.

Так, в дітей з помірною розумовою відсталістю несформовані пізнавальні процеси, передусім, процес мовлення, нездатність до утворення абстрактних понять. Вони мають недоліки та особливості розвитку пізнавальної, емоційної, особистісної та рухової сфери, що обумовлює труднощі їх адаптації до умов життєдіяльності у побуті та більш широких суспільних відносин.

Таким чином, для всіх дітей даної категорії, крім значного зниження інтелектуальної діяльності, характерно пізній початок розвитку з грубими порушеннями всіх сторін психіки: мислення, мовлення, пам'яті, уваги, моторики, емоційно-вольової сфери. Аналізуючи розвиток таких дітей раннього віку, фахівці відзначають, що у них різко знижені активність і орієнтовна діяльність, зміщена система потреб у бік посилення примітивних, фізіологічних, що призводить до значних порушень в оволодінні предметними діями. Повна відсутність у розвитку предметних дій призводить до крайньої бідності, глибокого порушення чуттєвого пізнання, яке є базою розумового розвитку.

У дітей з інтелектуальними порушеннями недорозвинення пізнавальної та емоційно-вольової сфери виявляється не тільки у відставанні від норми, а й у його глибокій своєрідності. Однак, вони здатні до розвитку. Хоча він і здійснюється уповільнено, іноді з різкими відхиленнями, це справжній розвиток, в ході якого відбуваються кількісні і якісні зміни всієї психічної діяльності дитини.

Враховуючи різноманітність супроводжуваних проявів порушень у розвитку учнів з помірною розумовою відсталістю, можна зробити висновок, що не існує однієї стратегії чи методу навчання, які б підходили для всіх без винятку учнів цієї категорії. До того ж учні з часом потребують змін, які зумовлюють необхідність для вчителя застосувати інші підходи.

Для дітей із помірною розумовою відсталістю на сьогодні визначені мета, завдання, складові та етапи комплексної реабілітації в умовах соціального закладу, запропоновані матеріали щодо її методичного забезпечення. Так, метою реабілітації визнано навчання і виховання дитини із помірною розумовою відсталістю, набуття нею соціальних навичок на основі повноцінного використання внутрішнього потенціалу компенсаторних можливостей педагогічними засобами та сприяння адаптації у суспільстві.

В спеціальній психолого-педагогічній літературі визначено ряд підходів і методик навчання дітей з помірною розумовою відсталістю, ефективність яких була неодноразово доведена в освітній практиці різних країн. Кількість стратегій та методів навчання, які можна застосовувати до них, є обмеженою, що обумовлено важкістю порушення розвитку дітей цієї категорії.

Відповідно до теорії поетапного формування розумових дій П.Я.Гальперіна, Г.М.Дульнєва, Є.О.Білевич, В.Ю.Карвяліса, С.Л.Мирського, Г.М.Мерсіянової, Б.І.Пінського, В.М.Синьова, О.П.Хохліної та ін., це дає можливість переходити від наочно-практичних дій шляхом зовнішнього приговорювання до дій у внутрішньому плані, розвивати розумову сферу та діяльність в цілому.

У розумово відсталих школярів спостерігається недостатня сформованість та особливості прояву всіх складових діяльності, що позначається як на процесі її здійснення, так і на її ефективності.

Так, у дослідженнях Л.С.Виготського, Г.М.Дульнєва, Н.Г.Морозової, Б.І.Пінського, А.Й.Григор'єва, П.С.Муравйової, А.А.Корнієнка та інших зазначається незрілість мотиваційної сфери діяльності в учнів з розумовими вадами: обмеженість мотивів, недостатня сформованість соціальних потреб, відсутність допитливості, слабкий прояв та недовготривалість спонукань до діяльності.

Психолого-педагогічними дослідженнями доведено, що формування у розумово відсталих учнів усвідомленої діяльності, усіх її структурних компонентів є важливою умовою та основою проведення з ними корекційної роботи, спрямованої на розвиток у них як інтелектуальної, так і інших сфер психіки (В.Ю.Карвяліс, Г.М.Мерсіянова, Б.І.Пінський, В.М.Синьов, О.П.Хохліна, В.Г.Петрова та ін..).

Таким чином, недорозвинення пізнавальної діяльності – основний симптом розумової відсталості, характеризується різноманітними порушеннями розумових процесів. У той же час кожен процес відрізняється особливим характером розвитку та функціонування. Спільним для всіх пізнавальних процесів є: 1. Порушене сприйняття як в плані його осмисленості та узагальненості, так і основного аспекту перцептивної діяльності. Сприйняття дітей з помірною розумовою відсталістю протікає більш повільно, відрізняється слабкою диференційованістю, неточністю, бідністю і поверховістю, виражене менш яскраво, а часто є помилковим і спотвореним (С.Я. Рубінштейн та ін..). 2. Порушена увага; вона поверхнева; страждає цілеспрямованість і стійкість, її вибірковість і концентрація, розподіленість і переключення. Розумово відстала дитина відволікається, перескакує з одного об'єкта на інший, її міркування непослідовні. 3. Наявність агнозій і порушень мотиваційного компонента у більшості дітей. 4. Ослаблений розвиток усіх видів пам'яті. 5. Несформованість розумової діяльності, яка проявляється і в операційній стороні мислення (не розвинені операції порівняння, аналізу та синтезу, класифікації та узагальнення). 6. Порушення динаміки розвитку розумової діяльності (непослідовність суджень, лабільність і інертність мислення). 7. Порушення мотиваційного компонента (втрата цілеспрямованості мислення). 8. Розлади емоційної сфери носять різноманітний характер. Загальна – звужений діапазон базових емоцій (неадекватність емоційного реагування, несформованість ієрархії мотивів, що регулюють поведінку).

Узагальнюючи, можна виділити основні напрямки роботи, завданнями яких є: 1) збагачення чуттєвого пізнавального досвіду на основі формування умінь спостерігати, порівнювати, виділяти суттєві ознаки предметів і явищ і виражати їх у мовленні; 2) корекція недоліків розвитку пізнавальної діяльності дітей шляхом систематичного і цілеспрямованого виховання у них зорового, слухового, тактильно-рухового сприйняття; 3) формування здатності зберігати, переробляти,

відтворювати, отримані знання та вміння; 4) розвивати регулятивну, комунікативну функцію мови, що забезпечує соціалізацію дитини з помірною розумовою відсталістю; 5) сприяти виправленню недоліків розвитку загальної та дрібної моторики, удосконалювати зорово-рухову координацію; 6) формувати особистісні позитивні якості (доброзичливість, терпимість, акуратність).

Розвитку ж в учнів з помірною розумовою відсталістю психічних дій та операцій сприятиме розроблений корекційно-розвивальний напрям програми і комплекс навчально-розвивальних завдань для формування у дітей базових дій та операцій, які забезпечують успішне засвоєння ними змісту предмета.

Діти з помірною розумовою відсталістю не можуть навчатися за програмами для дітей з легкою розумовою відсталістю. На даний час для них складені спеціальні навчальні програми, які затверджені Міністерством освіти і науки України. Ці програми рекомендовано впроваджувати поступово.

Навчання таких дітей відбувається у спеціальних групах (класах) при загальноосвітніх установах.

Педагогами, психологами, вченими, дослідниками доведено, що треба давати дитині шанс на навчання та розвиток. Адже, не надавши можливості спробувати, не можна критикувати дитину з особливими освітніми потребами та говорити про неспроможність таких дітей.

Теоретичне дослідження літератури та праць вчених, педагогів і психологів дозволяє зробити висновок, що проблема розвитку дітей з помірною розумовою відсталістю залишається актуальною. Дослідження і публікації з даної теми вказують на психофізичні недоліки дітей з помірною розумовою відсталістю, надають шляхи розв'язання даної проблеми, визначають підходи до корекційно-розвивального процесу таких дітей, вказується на необхідність дотримання його принципів.

Розглядаються можливості формування пізнавальних інтересів, принципи корекції уваги. Велика увага приділяється соціалізації таких дітей, підготовка їх до праці та подальшої трудової діяльності, визначаються найважливіші напрямки педагогічної роботи з цими дітьми.

Особлива увага приділяється плануванню корекційної роботи, удосконалюванню її методики, використанню нових програм.

Доцільно розробляти нові програми, узгоджувати їх зміст з можливостями цих дітей та особливостями їх психічного розвитку, удосконалювати методики корекційно-розвивальної роботи, яка передбачає більш екстенсивне і структуроване навчання, розвиток вміння організовувати інформацію в чіткі логічні структури, включення медійних засобів в навчальний процес з метою унаочнення дітям інформації, а також врахування недорозвитку або відсутності мовлення у дітей через забезпечення можливості надання і перевірки стану засвоєння навчальної інформації у невербальній формі.

Теоретичне дослідження спеціальної літератури нам дає можливість зробити висновок, що проблема розвитку дітей з помірною розумовою відсталістю є недостатньо вивченою. В подальшому ми будемо досліджувати формування пізнавальної діяльності у молодших школярів з помірною розумовою відсталістю, що сприятиме визначенню сучасних підходів до освітньо-реабілітаційного процесу навчання дітей даної категорії.

Весь цей матеріал дає дитині шанс на навчання та розвиток.

Список використаних джерел

1.Выготский Л.С. Педагогическая психология / Л.С.Выготский. – М. : Педагогика-Пресс, 1996. – 536 с. **2.Гальперин** П.Я. Формирование знаний и умений на основе теории поэтапного усвоения знаний / П.Я.Гальперин, Н.Ф.Талызина. – М. : Изд-во Моск. Ун-та, 1968. – 454 с. **3. Дульнев** Г.М. Учебно-воспитательная работа во вспомогательной школе. – М.: Просвещение, 1981. – 176 с. **4. Певзнер** М.С., Лубовский В.И. Динамика развития детей-олигофренов. – М.: АПН РСФСР, 1963. **5. Рубинштейн** С.Л. Бытие и сознание / Л.С.Рубинштейн. – М. : Наука, 1967. – 328 с. **6. Синьов** В.М. Корекційна психопедагогіка. Олігофренопедагогіка / Ч.1. – К. – 2007. – 240 с. – С. 108- 120. **7. Синьов** В.М., Матвеева М.П., Хохліна О.П. Психологія розумово відсталої дитини: підручник. – К. : Знання. – 2008. – 359 с. – С. 65-98, 172-251, 325-334. **8. Теоретические** основы обучения в советской школе / под ред. В.В.Краевского, И.Я.Лернера. – М. : Педагогика, 1989. – 316 с. **9. Хохліна** О.П. Розумово відстала дитина // Діти з особливими потребами: поради батькам. – К.: Наук. світ, 2004. – С. 151-169.

Spysok vykorystanyh dzerel

1.Vygotskij L.S. Pedagogicheskaja psihologija / L.S.Vygotskij. –М. : Pedagogika-Press, 1996. – 536 s. **2. Gal'perin** P.Ja. Formirovanie znanij i umenij na osnove teorii pojetapnogo usvoenija znanij / P.Ja.Gal'perin, N.F.Talyzina. – М. : Izd-vo Mosk. Un-ta, 1968. – 454 s. **3. Dul'nev** G.M. Uchebno-vospitatel'naja rabota vo vspomogatel'noj shkole. – М.: Prosveshhenie, 1981. – 176 s. **4. Pevzner** M.S., Lubovskij V.I. Dinamika razvitija detej-oligofrenov. – М.: APN RSFSR, 1963. **5. Rubinshtejn** S.L. Bytie i soznanie / L.S.Rubinshtejn. – М. : Nauka, 1967. – 328 s. **6. Synov** V.M. Korektsiina psykhopedahohika. Olihofrenopedahohika / Ch.1. – К. – 2007. – 240 s. – S. 108- 120. **7. Synov** V.M., Matvieieva M.P., Khokhlina O.P. Psykholohiia rozumovo vidstaloi dytyny: pidruchnyk. – К. : Znannia. – 2008. – 359 s. – S. 65-98, 172-251, 325-334. **8. Teoreticheskie** osnovy obuchenija v sovetskoj shkole / pod red. V.V.Kraevskogo, I.Ja.Lernera. – М. : Pedagogika, 1989. – 316 s. **9. Khokhlina** O.P. Rozumovo vidstala dytyna // Dity z osoblyvymy potrebamy: porady batkam. – К.: Nauk. svit, 2004. – S. 151-169.

O.S. Khaidarova. On the approach to the problem of the development of children with moderate mental retardation. This article considers modern approaches to the education and rehabilitation of the learning process of children with moderate mental retardation. The study, training and education of children with moderate mental retardation are becoming increasingly important. Success in the child's education, this category mainly depends on the conditions of training and education in line with its capabilities. Summarizing these studies in psychology and pedagogy, have the opportunity to give psychological and pedagogical characteristics of children with moderate mental retardation, characterized by a variety of disorders of cognitive processes. We conducted a theoretical study of the works of scientists, educators and psychologists to the problem of development of children with moderate mental retardation. Reviewed work L.S.Vygotskiy, O. R. Luria, I. A. Vlasova, L. Rubinstein, C. Y. Karvialis, M. S. Pevzner, B. I. Pinskiy, J. I. Schiff, A.D. Dulnev, C. M. Siniov, L. C. Zankova, G. M. Mersijanowa, G. C. Cikoto, O. P. Khokhlina and other scientists, educators, and psychologists on this issue. Thus, the observed value of correctional work, these principles achieve its efficiency, the possibility of formation of cognitive interests of students with moderate mental retardation, given the necessary conditions for the formation of personality, illuminated established system of training and education of those students, defined the main directions of educational work. Defines the purpose, objectives, components and phases of complex rehabilitation, the proposed materials in its methodological support. Identifies areas of pedagogical interventions aimed at training, education, correctional operations, development and promotion of social adaptation of children with moderate mental retardation. Characterized by features of children in this category, which include the study of mental and physical development of the pupil, the adaptation of the curriculum to the child's capabilities.

Theoretical study of literature and works of scientists, pedagogs and psychologists leads to the conclusion that the problem of development of children with moderate mental retardation is poorly understood. Research and publications on this topic indicate psychophysical disorders in children with moderate mental retardation, provide solutions to this problem, define approaches to remedial and developmental process of children.

Key words: children with moderate mental retardation, remedial work, teaching, development, cognitive activity.

Received 20.04.2015

Reviewed 15.05.2015

Accepted 12.06.2015